

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

280 ק"מ 099 תפ"ח תש"ס ו' א"ת י"א

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: השייכות בין התנא רבי מאיר למציאת אבידה

לפי זה נבין מדוע רבי מאיר בחר לעצמו את מלאכת הסופרות כמובא בעירובין (ג.) מובא, אומר רבי מאיר: כשהייתי לומד אצל רבי עקיבא הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדיו ולא אמר לי דבר, וכשבאתי אצל רבי ישמעאל אמר לי: בני מה מלאכתך? אמרתי לו: לבלר אני. אמר לי: בני הוי זהיר במלאכתך, שמלאכתך מלאכת שמים היא, שמא אתה מחסר אות אחת או מיתר אות אחת, נמצאת מחריב את כל העולם כולו.

והנה, נהגו ישראל שפותחים את הספר תורה ומגביהים אותו להראות את הכתב לעם מבואר במסכת סופרים (פרק יד הלכה יד): "ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו שמצוה לכל האנשים והנשים לראות הכתב ולכרוע ולומר וזאת התורה וכו'". ונפסק בש"ע (סימן קל"ד סעיף ב') ובירושלמי (פרק ז דסוטה הלכה ד) דרשו על הפסוק "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת" על החזן המגביה את הספר תורה ומראה הכתב לעם, שצריך להקימה כראוי שיראו כולם את הכתב. ע"כ.

וכתב בשער הכוונות (דרושי קריאת ספר תורה דרוש א' דף מ"ח ע"ד): מנהג מורי ז"ל שהיה נוהג לנשק הס"ת וללוותו לילך אחריו כשמוליכין אותו מן ההיכל אל התיבה לקרות בו ואח"כ היה נשאר שם סמוך אל התיבה עד שהיו פותחין הספר תורה ומראין אותו לקהל כנודע ואז היה מסתכל באותיות הס"ת ממש והיה אומר שעל ידי הסתכלות האדם מקרוב כ"כ שיוכל לקרוא האותיות היטב ע"ז נמשך אור גדול אל האדם ואח"כ היה חוזר למקומו הראשון וכו'. ע"כ. (ועי' בכף החיים סימן קל"ד אות י"ג שכתב שיועיל להצלחה. יע"ש).

ונמצא, כי יש אור מיוחד היוצא מאותיות ספר התורה, אולם אנו איננו רואים את האור הזה מגודל סתימת עיננו, ובכוחו של רבי מאיר לפקוח עיניו של האדם, ולגלות לו את האור הרוחני שבאותיות התורה.

מדוע רבי אליעזר הוא התנא הראשון שמוזכר במשנה

בספר מדרש תלפיות (ערך אפוד דף נז ע"ב) הביא בשם האריז"ל, דאשר בן יעקב היה מרבה בלימוד משניות, ולכן לאחר פטירת האדם כשדנין את האדם לגיהנם, אם עסק בלימוד משניות מצילו אשר מגיהנם. וזהו מאשר 'שמנה' לחמו אותיות 'משנה', והוא יתן 'מעדני' מלך, עדן של מעלה. ע"כ. (ומובא גם בבאר היטב בש"ע א"ח סימן א').

בספר נר לאליהו (דיני ומנהגי יום הזכרון) כתב על פי זה, נראה שמתוך כך נקבע המנהג בישראל, שבני וקרובי הנפטר מתקבצים בליל או ביום הזכרון ללמוד ביחד לעילוי הנשמה. ואמרו חז"ל, שאשר בן יעקב ע"ה יושב על פתחה של גיהנם וכל הלומד משנה מצילו, ואפילו איש זר שלומד משניות עבור איזה נפטר מציל אותו. ובספר אבקת רוכל הביא רמז ש"משנה" ראשי תיבות:

בספרים הקדושים מצאנו קשר בין מציאת אבידה לרבי מאיר בעל הנס. האחד, הגאון רבי חיים פאלאגי בספרו צדקה לחיים (מערכת נ' דף כז ע"ב) כתב: בעינינו ראינו פעמים רבות למי שאבדה להם אבידה, דאמרתי להם שיתנו תיכף ומיד צדקה לעניים וידליקו נר לעילוי נשמת התנא האלקי רבי מאיר בעל הנס זיע"א, והיה בדוק ומנוסה דמוצאים אבידתם באופן שהיה. ע"כ.

וכן כתב הגאון רבי חביב דוד סתהון בספרו תוקפו של נס (בבא מציעא ח"ב דף כט); ואציין את הסיבה שהיו לו שלשה שמות, כפי שמסביר בהקדמה לספרו "תקפו של נס": כי סבו רבי גבריאל סתהון נולד בארם צובא ועלה לטבריה בשנת 1820, ונולדו לו שני בנים הבכור רבי חביב והצעיר רבי דוד, הבכור רבי חביב נשא לאשה את מסעודה ב"ר אהרן שבות הלוי, אולם הוא נפטר מעט לאחר נישואיו ללא ילדים, אחיו הצעיר דוד ייבם את אלמנת אחיו, ובזמן ההריון נפטר גם הוא לפתע לבית עולמו, וכך נולד הילד יתום והוא נקרא על שם אביו ואחי אביו "חביב דוד" ולסגולה הוסיפו לו את השם חיים, ולכן נקרא שמו בישראל "חביב דוד חיים". וז"ל: והנה בדבר האבידה גלוי וידוע לרבים, כי מי שנאבד לו אבידה, אם תיכף כשירגיש ידור צדקה לעילוי נשמת רבי מאיר זיע"ע, ויאמר אלהא דמאיר ענני שאמצא אבידתי, ברור הדבר שימצאנה בכל אופן. ודבר זה בדוק ומנוסה לרבים מבני ישראל. ע"כ.

וכן כתב הגאון רבי אליהו הכהן מאיזמיר בספרו מדרש תלפיות (ענף אבידה ומציאה): קיבלתי, מי שמאבד איזה דבר אם ינדור למאור אם אני מוצאן אותה נדר סך מעות שמן למאור לנשמתו של רבי מאיר, מיד מוצא האבידה, ובלבד שלא יעבור זמן, שאם האבידה מעות אפשר שכבר הוציא אותם המוצא בהוצאות, ואם הוא בגד או שמלה אפשר שהוליכה למקום אחר או עשה בו שינוי באופן שאינו ניכר, ואז אין מועיל הנדר. ע"כ.

וצריך להבין מה השייכות בין רבי מאיר אל מציאת אבידה?

הגמרא במסכת חגיגה (ד.) אומרת: אי זהו שוטה? זה המאבד כל מה שנותנים לו. ע"כ. נמצא כי אבידת חפצים באה מחמת שטות. ועוד מצינו במסכת סוטה (ג.): אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. כלומר שמחמת עבירותיו של האדם נכנסת בו רוח שטות הגורמת לו לאבד דברים.

ולכן מצינו במדרש (בר"ר נג, יד): אמר רבי בנימין: הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, מן הכא (וירא כ"א, י"ט) "ויפקח אלהים את עיניה". ע"כ. נמצא כי אין אדם מאבד דברים אלא שהקב"ה, מחמת חטאיו של האדם, סותם את עיניו לבל יראה את החפצים, שבאמת נמצאים הם לפניו אלא רק צריך הוא לפקוח עיניו.

והנה אצל רבי מאיר מצינו במסכת עירובין (ג.); לא רבי מאיר שמו אלא רבי נהוראי שמו, ולמה נקרא שמו רבי מאיר? שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה. ע"כ. נמצא כי בכוחו לפקוח עיניהם של אנשים, וזאת על ידי שמוציא את האדם מרוח שטות האוחזת בו, ופוקח עיניו למצוא את האבידה.

"העלית מן שאול נפשי". וכן המילה הפותחת את המשנה היא "מאימת" בגימטריא 501 כמו מילת "אשר".

הגאון רבי יצחק בוקובזה ע"ה בספרו לחם לפי הטף (מערכת ע' אות ל"ח) מביא רמז בזה מהפסוק בפרשת וזאת הברכה: "ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו": "מבנים אשר יהי רצוי" ראשי תיבות: מאיר. וסתם משנה רבי מאיר, לרמז, שעל ידי לימוד המשניות - תורתו של רבי מאיר, זוכה אשר לרצות את אחיו שמוציאם מגיהנם ומרצה אותם לאביהם שבשמים.

וכן בספר זכר דוד (מאמר א' פרק ל"ו) כתב, במעלת לימוד המשניות והביא בשם המקובלים שהעוסק במשנה אפילו אם יתחייב גיהנום, כאשר יקרא לאשר בן יעקב יוצאו מן הגיהנום, שנאמר בו "מאשר שמנה לחמו" ואותיות משנה. ומוסיף, שלכן בזמן פטירתו של רבינו הקדוש יצאה בת קול שכולם מזמונים לעוה"ב, להורות על מעלת המשניות.

החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת א' אות נא) תמה על זה, הרי הגמרא בעירובין (ט.) אומרת, שאברהם אבינו עומד על פתח הגיהנם וכל מי שמהול מוציאו מן הגיהנם לבד מן הבא על הגויה, שנמשכה ערלתו. ואם כן מה הצורך באשר בן יעקב שיוציא מן הגיהנם?

ותירץ, שמואב בספר מעבר יבוק (עין בבראשית רבה פרשה מ"ח ח' וילקוט שמעוני תהלים נ"ה ס' תשע"ג) דברשעים גדולים אשר רצונו יתברך להכניסם לגיהנם, שולח הקב"ה מלאך שיקח ערלות של בנים קטנים שמתו קודם שנימולו, ונותן על מילת הרשעים, כדי שאברהם אבינו לא יכירם ולא יצילם. ואולם, אם אותו רשע היה רגיל בלימוד משניות, אשר בן יעקב מצילו, כי לימוד משניות מועיל לתיקון הברית. עיי"ש. [וכתב בהגהות מיימונית (פ"א מהלכות מילה), דמה שנהגו להסיר הערלה מן הנפלים משום תקנת הפושעים, דאמרינן בב"ר שהקב"ה מעביר את הערלה מן התינוקות שמתו ולא נימולו ונותנם על פושעי ישראל. ע"כ].

יש לתת טעם מדוע אשר הרבה בלימוד משניות יותר משאר שבטים, על פי מה שכתב בעל הטורים (פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק כד) על הפסוק "ברוך מבנים אשר": לכן בירכו משה בדברים הללו, לפי שכשמכרו השבטים את יוסף, החריםו שלא יגלו אותו, וסרח לפי אשר ידעה במכירתו בנבואה, ואמרו השבטים מהיכן ידעה אם לא מאביה, דשותא דינוקא או מאבא או מאמא, ועמדו ונידוהו ובא משה רבינו ע"ה להתיירו, כי אמר לו מנודה אסור בתשמיש המטה אמר "ברוך מבנים". היו אחיו בדילין ממנו, אמר "יהי רצוי אחיו". היה אסור בסיכה, אמר "וטבל בשמן רגלו" שיהא מותר לסוך בשמן. היה אסור בנעילת הסנדל, אמר "ברזל ונחושת מנעלך". עכ"ל.

והנה, הגמרא במועד קטן (טו.) אומרת, כי המנודה אסור בלימוד התורה, אולם כתב החפץ חיים בספרו ליקוטי הלכות, שמכל מקום כדי שלא יבוא לידי שכחת התורה, יש להתייר לו ללמוד משניות בלבד. על פי זה יש לומר, כי אשר בן יעקב כיון שהיה נידוי הוצרך ללמוד הרבה משניות.

על פי זה יש להסביר מדוע התנא רבי אליעזר הגדול הוא התנא הראשון שהוזכר במשנה, כמבואר בתחילת מסכת ברכות: "מאמתי קורין את שמע בערבית ... עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר", ויש לומר, כיון שרבי אליעזר היה מנודה, כמבואר במעשה של תנורו של עכנאי (בבא מציעא נט.), לכן הוצרך ללמוד רק משניות, והיה מרבה בלימוד המשנה, וזכר לדבר חקק זאת רבינו הקדוש בזה שהזכירו ראשון בסדר המשניות.

בביאור הכפילות "עלה נעלה"

"וַיְהִי כָּל־בַּיִת אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ עֲלֵה וְנַעֲלֵה וְנִרְשְׁנוּ אֶתְּךָ כִּי־יָבוֹל נוֹכַח לָהּ" (י"ג, ל.).

כתב רש"י: עלה נעלה, אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו. ע"כ.

ומתבאר מדברי רש"י שיש דמיון בין ארץ ישראל לשמים, והכניסה לארץ ישראל הרי היא ככניסת גוף לשמים, וכמו שמצינו אצל אליהו הנביא חנוך בן ירד ושאר עשרת הצדיקים שנכנסו בחייהם לגן עדן (ע"י מסכת דרך ארץ זוטא סוף"א), כך ארץ ישראל סגולתה לזכך את גופו של האדם.

וכפי שכתב בספה"ק חסד לאברהם (מעין שלישי נהר כ"ב) לענין זמן בליאת המשיח שיהיה שתי כיתות בעם ישראל, כת של צדיקים שיזכו להנהגה למעלה מן הטבע וכת של שאר אנשים שישארו גשמיים כמו מקודם, וז"ל: דע, כי מסורת קבלה בידינו, כי באותו יום כשיבא

המשיח עם קיבוץ גלויות לארץ ישראל, באותו יום ימצא בארץ ישראל שבעת אלפים מבני ישראל וכו', כולם בריה חדשה גוף רוחני, כגופו של אדם הראשון קודם החטא וכגופו של חנוך ומשה רבינו ע"ה ואליהו, וישוטו כולם באויר מעופפים כנשרים וגו', וכל זה לעיני אנשי קיבוץ הגלויות.

וכשישראל בני קיבוץ גלויות יראו שאחיהם נעשו בריה חדשה, ופורחים באויר ללכת ולדור בגן עדן תחתון ללמוד תורה מפי השם יתברך, אזי, יקבלו בני קיבוץ גלויות דאגה בלבם ודאבון נפש, ויתרעמו לפני מלך המשיח ויאמרו: וכי אין אנו בני ישראל כמותם, מאין זכו הם להיות רוחניים בגוף ונפש מה שאין כן אנו ולמה נגרע?

ואומר להם מלך המשיח: כבר נודע ומפורסם שכל מידותיו של הקדוש ברוך הוא מידה כנגד מידה, אותם שהיו בחוצה לארץ והשתדלו לבוא בארץ כדי לזכות לנפש טהורה, ולא חשו על ממונם ולא על גופם, ובאו בים וביבשה, ולא חששו להיותם נטבעים בים, או נגזל ביבשה, או להיותם שבויים ביד אדונים קשים, ובעבור שעשו העיקר מרוחם ומנפשם ולא מגופם וממונם, לכן חזרו רוחניות מידה כנגד מידה. אבל אתם שהייתם יכולים לבא בארץ כמותם ונתרשלתם לבוא בעבור חמדת הממון, וחששתם לממוניכם וגופכם ומהם עשיתם עיקר ומנפשכם ומרוחכם עשיתם טפל, לכן נשאתם גשמיים מידה כנגד מידה. ע"כ.

נמצא, כי הדר בארץ ישראל, זוכה לזכך את גופו, ולכן לעתיד לבוא בביאת המשיח יזכה מחמת גן לעלות חי לגן עדן. וזהו הרמז בדברי כלב בן יפונה: "עלה נעלה", שכפל את דבריו שיהיו שתי עליות, כי על ידי שנעלה לארץ ישראל, נזכה לזכך את גופנו ולהעלות עליה נוספת חיים בגופנו לשמים לגן עדן.

ישנו מעשה על הרב וולק זצ"ל היה גר בשכונת שערי חסד, ושימש כשליח של אחת התנועות, והיה מכתת רגליו ברחבי העולם לעשות נפשות לישוב ארץ ישראל הוא ניחן בכישרון דיבור ושכנוע וכך היה נוסע ממדינה למדינה לשכנע יהודים לעלות לארץ ישראל.

בין נודדיו בשנת תרפ"ט הוא הגיע לשיקאגו, בשבת עלה על הבימה והלהיב את הציבור, במוצאי שבת ניגש אליו יהודי גביר ואמר לו: נאומך שבה את לבי, אני חושב על הענין ברצינות, רק שרצוני לראות את המקום מקרוב לפני שאעשה צעד קדימה. איש זה היה שמו רבי ירחמיאל וקסלר (חמיו של הרב בצלאל זולטי זצ"ל רבה של ירושלים).

בתקופת חדשי אדר ניסן תרפ"ט נסע עם כמה מבני משפחתו לארץ ישראל, אחרי פסח ביקר בעיר חברון, שם ראה את ישיבת כנסת ישראל, וגם ראה שבישיבה זו יש הרבה בחורים תושבי אמריקה, והחליט להשאיר שם את בנו בן השש עשרה, והוא שב לארה"ב.

בי"ח מנ"א תרפ"ט, שבת קודש, פרצו הפרעות 'פרעות תרפ"ט' רבים מתושבי העיר ובני הישיבה נטבחו בידי ערביי העיר, וביניהם הבחור יעקב יחזקאל וקסלר ה"ד.

הרב וואלק שהמשיך לפעול בענין ישוב ארץ ישראל הבין דבר אחד, לעיר שיקאגו לא מגיעים, לא נעים. מה אגיד למתפללי בית הכנסת הגדול בשיקאגו ששלחתי את בנו של רבי ירחמיאל וקסלר למות בארץ ישראל?! לא חסרו מקומות לדרוש בשבחה של ארץ ישראל חזק משיקאגו.

עברו ימים גם שנים, הרב וואלק הולך לדרכו ברחוב ראש בניו יורק, וממולו צועד לא פחות ולא יותר, ר' ירחמיאל וקסלר בכבודו ובעצמו, הרב וואלק ניסה להסתתר ממנו, אך ר' ירחמיאל ניגש אליו בשמחה, איפה אתם הרב וואלק לאן נעלמתם? כבר שנים לא ראינוכם בעיר שיקאגו, מדוע? הרב וואלק התחיל לגמגם, לא הועילו לו התחמקותיו ר' ירחמיאל הפציר בו לדעת מה הסיבה שהפסיק להגיע לשיקאגו. עד שנאלץ להשיב בבושה ובכאב את התשובה האמיתית, שלא נעים לו כי הוא זה שגרם לו שבנו ימות.

השיב לו ר' ירחמיאל: הרב וואלק אני לא מבין, איך יודע כמה הכרת הטוב יש לי כלפיך, היה לי בן יעקב יחזקאל שנגזר עליו מן השמים שלא יחיה יותר משש עשרה שנה, אילו לא היה עולה לא"י ודאי היה מת כאן בארץ העמים, ע"י תאוונה או מחלה אחרת, עכשיו זכני הש"ת על ידך להביאו לא"י שיזכה למות על קידוש ה' הגדול והנורא, כמה אני חייב לך הכרת הטוב על זה.

"להתענג בתענוגים"

לשמיעת שיעורים מפי הרב איתי בן אהרן שליט"א

חייגו: 0772618021